

Slovenski tisak kao izvor za poznavanje djelovanja slovenskih franjevacu u Pazinu

BARBARA RIMAN

Institut za narodnosna pitanja

Ljubljana, Slovenija

barbara.riman@guest.arnes.si

U članku su navedeni podaci o nekim franjevcima, Slovencima, koji su dio svojega života proveli i u franjevačkom samostanu u Pazinu. Analizom obavijesti i članaka objavljenih u slovenskim novinama dopunjena su saznanja o njihovu životnom putu koja su dosad bila dostupna uglavnom na temelju službenih dokumenata. Napisi u tisku većinom donose informacije o ulasku pojedinaca u franjevački red te iznose podatke o njihovu rođenju i obavijesti o smrti. Analizom se može zaključiti da su informacije dobivene iz tiskovina važan izvor podataka za rekonstrukciju života odbačenih pojedinaca, osobito kad nije moguć pristup arhivskom gradivu ili takva građa ne postoji.

Ključne riječi: slovenski franjevci; Pazin; slovenski tisak; franjevački samostan u Pazinu, Hrvatsko-kranjska provincija sv. Križa

Slovensko-hrvatska suradnja na crkveno-pastoralnom planu

Različiti su načini i razine povezivanja slovenskih i hrvatskih krajeva. Najvažnija poveznica svakako su ljudi i percepcija prostora u kojem su djelovali, ali i njihova interakcija. To je važan čimbenik koji utječe na oblikovanje kulturno-povijesnih događaja u pograničnim prostorima Hrvatske i Slovenije, ali i na bolje razumijevanje povijesti pojedinaca koji su u Hrvatsku došli iz Slovenije i tu djelovali duže ili kraće vrijeme. Povijesno-politički gledano, povezivanje stanovništva, a onda i njihovih istaknutijih predstavnika, uglavnom je bilo uvjetovano društveno-političkom situacijom određenoga geografskog prostora tijekom povijesti te je u nekim krajevima ono bilo intenzivnije. Takve su se promjene mogle pratiti i na Istarskom poluotoku, na kojem je zamijećeno intenzivnije povezivanje Hrvata i Slovenaca na obrazovnom, kulturnom, ideološkom, političkom, ali i crkveno-pastoralnom planu.¹

¹ KRŽIŠNIK-BUKIĆ, „O Slovencih in slovenstvu na Hrvaškem od nekdanj do danes”; MIŠKULIN, RIMAN, „Mons. Leopold Jurca”, 141.

Na Istarskom poluotoku, osim profesora i narodnih preporoditelja, krajem XIX. i do sredine XX. stoljeća posebnu ulogu u povezivanju Hrvata i Slovenaca imali su svećenici. Nerijetko su upravo oni bili profesori i narodni preporoditelji koji su predstavljali temelj kulturnoga i obrazovnoga rada u Istri. Dosadašnja povijesna istraživanja smještaju ih u različite kontekste upravo zbog njihove svestranosti proizašle iz širokih vidika koje nudi klasično obrazovanje.

Pojedini svećenici predstavljaju sponu koja povezuje hrvatske i slovenske kulturne aspekte i u crkvenim krugovima.² Ta je povezanost, zbog karakterističnih političkih i povijesnih događaja na Istarskom poluotoku, bila važna ideološka osnova.³ Dosadašnja istraživanja o djelovanju svećenstva na Istarskom poluotoku pokazuju da su oni snažno, često uz mnogo odricanja, ali i pod stalnom ugroženošću vlastitoga života, djelovali u smjeru očuvanja nacionalnoga identiteta, što je bilo, i još uvijek jest, važno. Posljedice toga djelovanja i suradnje bile su dalekosežne, pa su se zbog svojih aktivnosti krajem XIX. i početkom XX. stoljeća mnogi svećenici nakon Prvoga svjetskog rata našli u teškom položaju: bili su osuđivani, zatvarani ili su morali pobjeći iz Julijske krajine.⁴

Istraživanja o djelovanju svećenika u iseljeničkim zajednicama zabilježila su procese u kojima su, upravo zbog svojega truda oko očuvanja nacionalnoga identiteta, uspjeli sačuvati osjećaj pripadnosti i među mlađim generacijama, a njegovali su jezik i kulturu kraja iz kojega su iseljenici dolazili. Sa svećenikom kao glavnim inicijatorom različitih događanja lakše su se oblikovale pojedine nacionalne zajednice.⁵ Iz toga je vidljivo da je Crkva utjecala (i utječe) i na kulturni te politički život vjernika.⁶ Te su značajke zabilježene i kod svećenika koji su djelovali na Istarskom poluotoku i u vrijeme hrvatskoga nacionalnog pokreta u Istri⁷ (od 1860-ih do početka XX. stoljeća), pa iako nisu djelovali u iseljeničkim zajednicama, doprinijeli su očuvanju slavenskoga (hrvatskog i slovenskog) jezika i kulture.

² MARUŠIĆ, „Andrej Zdešar (1821-1865)”, 149.

³ TROGRLIĆ, „Križni put istarskog hrvatskog svećenstva”, 116.

⁴ Koliko su svećenici te drugi intelektualci bili pod prismotrom govori i činjenica da je Prefektura u Puli već 1923. izradila popis od 42 nepouzdana svećenika. Popisi su rađeni i idućih godina, a optužbe su bile različite, od otvorenoga pokazivanja hrvatskih osjećaja i zanosna (Matija Kurelić, Pazinski Novaki) do druženja s istaknutijim svećenicima (Leopold Jurca, Trviž; Josip Grašić, Beram; Božo Milanović, Trst) koji su bili označeni kao veliki protivnici talijanske kulture ili zato što su držali propovijedi na hrvatskom jeziku i branili pohađanje tečajeva talijanskoga jezika (Šime Frulić, Grdoselo) (*Isto*, 117; TROGRLIĆ, *Katolička crkva u Istri*, 244-246).

⁵ ZUCCHI, „Church and Clergy”, 535.

⁶ MARTHA, „The Importance of the Church”, 150.

⁷ U tom je razdoblju došlo do velikih promjena u Istri i smatra se odlučujućom fazom integracije suvremene hrvatske nacije u Istri. To je period uvođenja parlamentarnoga života (Istarski sabor 1861.), pokretanja tjednika *Naša sloga*, ali i organizacije tabora (ŠETIĆ, MANIN, „Hrvatski nacionalni pokret u Istri”) prije svega u slovenskim krajevima, a onda i u Kastvu 1871. godine (RIMAN, „Tabor u Kastavštini 1871. godine“).

Djelovanje svećenika na promatranom geografskom prostoru različito je i povezano s mnogim aktivnostima. Ono je bilo vrlo široko, od pastoralnih aktivnosti do svekolike uključenosti u društveni život,⁸ a onda i usmjeravanja u cilju oblikovanja uzornih seljačkih domaćinstava te rada s djecom i mladeži. Mnogi su od njih radili na očuvanju slovenskoga i/ili hrvatskoga jezika, mnogi su bili aktivni pri osnivanju raznih društava čiji je cilj bio unaprijediti položaj hrvatskoga i slovenskoga stanovništva, kao što je npr. bio Zbor svećenika sv. Pavla.⁹ Postoje i različiti navodi koji upućuju na to da su slovenski svećenici djelovali u hrvatskoj Istri između dvaju svjetskih ratova mnogo aktivnije negoli se to dosad prikazivalo.¹⁰ Suradnja je nepobitno postojala, a o tome svjedoče i aktivni sudionici onoga vremena, pa tako Božo Milanović piše:

„Hrvatski i slovenski svećenici živjeli su pod Italijom u međusobnoj prijateljskoj suradnji i slozi. Sastavljali smo žalbe za naše biskupe i razne kongregacije u Vatikanu [...] Najviše smo se borili protiv odnarođivanja naših sjemeništara i protiv neopravdanog uvađanja talijanskih propovjedi i pjesama u crkve. [...] Posebnu sam vezu podržavao sa svećenicima u Istri – npr. sa župnikom Josipom Grašićem, Liberatom Slokovićem, Leopoldom Jurcom, Tomom Bankom [...]”¹¹

O suradnji i važnoj ulozi slovenskih svećenika u hrvatskoj Istri svjedoči i Štefan (Stjepan) Cek:

„U Istri je djelovalo više slovenskih svećenika. Tršćanska se biskupija protezala sve do Pazina i Učke pa je u nestašici hrvatskih svećenika tršćanski biskup slao onamo u hrvatske župe Slovence. [...] Mi Slovenci lijepo smo se snalazili među Istranima. Možda su na početku vjernici primjećivali da nismo Hrvati, ali ta je razlika brzo nestala. Potrudili smo se brzo naučiti hrvatski jezik; voljeli smo taj jezik, voljeli taj jednostavan i plemenit narod, u hrvatskim svećenicima gledali smo doista svoju braću, ta i u školama smo bili zajedno s njima pa smo doista bili mi njihovi i oni naši. U dvadeset osam godina moga boravka među Hrvatima ne pamtim da je ikada došlo do koje napetosti zbog nacionalne pripadnosti.”¹²

⁸ MIŠKULIN, RIMAN, „Mons. Leopold Jurca”, 141.

⁹ Zbor svećenika sv. Pavla, staleška organizacija slovenskih i hrvatskih svećenika, osnovan je 1899., a obnovljen 1920. godine. Sjedište mu je bilo u Gorici nakon što je njegova djelatnost za vrijeme Prvoga svjetskog rata potpuno zamrla. Službeno glasilo organizacije bio je *Zbornik svećenikov svetega Pavla*, mjesečnik na slovenskom jeziku, koji je izlazio do 1928. godine. Početkom 30-ih godina XX. stoljeća organizacija je počela tajno djelovati i poprimila je izrazito narodnjački, antifašistički značaj. Svrha njezina rada bilo je priključenje Julijske Venecije Kraljevini Jugoslaviji, od koje je pristizala trajna financijska podrška u prilično velikim godišnjim iznosima. Za vrijeme Drugoga svjetskog rata svećenici uključeni u Zbor počeli su se razmimoilaziti u stavovima zbog odnosa prema Osvobodilnoj fronti, u kojoj su vodeću ulogu imali komunisti. Na kraju rata primorsko je svećenstvo nastupilo jedinstveno i poduprlo zahtjev za priključenje Istre Jugoslaviji (TROGRLIĆ, „Istarska svećenička udruženja”; PELIKAN, *Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom*, 192; PELIKAN, „Slovenci v Julijski krajini”, 50).

¹⁰ MIŠKULIN, RIMAN, „Mons. Leopold Jurca”, 141.

¹¹ MILANOVIĆ, *Moje uspomene*, 102.

¹² CEK, *Uspomene na svećeničke godine u Istri*, 63.

Mnogo je slovenskih svećenika živjelo na području Istre i još uvijek nisu svi identificirani i popisani. Pregledom slovenske i hrvatske znanstvene i stručne literature¹³ o povijesti Istarskoga poluotoka može se evidentirati mnoge pojedince koji su rodom iz slovenskih krajeva, a djelovali su duži ili kraći niz godina u nekome mjestu u hrvatskoj Istri. Neki od njih su: Andrej Benigar, Štefan Cek, Leopold Jurca, Vladimir Rebek, Alojz Rozman, Natal Silvani, Franc Stegel, Franc Šibenik, Jožef Vidau, Rudolf Zafran, Avgust Žele. O pojedinim se svećenicima pisalo i njihov je rad barem djelomično valoriziran, međutim o franjevcima (kao i drugim dijecezanskim svećenicima) koji su živjeli u pazinskom samostanu u literaturi nije uočljiv veći broj podataka.

S obzirom na to da su životi slovenskih franjevacu u Istri manje poznati, cilj je ovoga rada analizom slovenskoga tiska ustanoviti što su o njima pisale slovenske novine. Dosad se djelovanje slovenskih svećenika, što uključuje i franjevce, u hrvatskoj Istri nije promatralo kroz tu prizmu. Radom će se nastojati upotpuniti njihovi životopisi relevantnim podacima o njihovom životu i djelovanju. Jednako tako, utvrdit će se koje su teme zanimale čitatelje tadašnjih slovenskih tiskovina te jesu li se smatrale relevantnima i važnima za ono vrijeme. Kritički će se pristupiti analizi novinskih članaka te franjevce smjestiti u onodobni kontekst, ali i evidentirati neke njihove aktivnosti ili uključivanje u određena društvena djelovanja koja dosad nisu bila poznata javnosti.

Izbor svećenika za kojima se tragalo u slovenskom tisku napravljen je s obzirom na već postojeće podatke o njihovom životu i djelovanju, na temelju čega ih se moglo evidentirati i smjestiti u geografski prostor njihova djelovanja. To su franjevci Alojzij Bobnar, Emilijan Dovgan, Alfonz Furlan, Norbert Gregl, Ananija Vračko i Ferdinand Zajec. Za prikaz njihova života i djelovanja korištena je, uz novinske napise, postojeća (znanstvena ili stručna) literatura ako je postojala. Treba napomenuti da je evidentiranih svećenika, među kojima i franjevacu, na istarskom prostoru mnogo više, međutim zbog dugoga razdoblja u kojem su oni u Istri djelovali te njihove velike mobilnosti u različite krajeve Slovenije i Hrvatske za potrebe ovoga rada nije bilo moguće pregledati sve tiskovine u kojima bi se mogli pronaći relevantni podaci za otkrivanje njihova životnoga puta i profesionalnoga razvoja.

Treba istaknuti da ovakav pristup potvrđuje važnost pretraživanja i analize napisa u starim periodičkim tiskovinama. Prije svega, one su važan izvor podataka u suvremenim povijesnim istraživanjima,¹⁴ a kao sekundarni izvor mogu pružiti cjelovitiju sliku bilo koje proučavane tematike.

¹³ Pregledani su biografski leksikoni geografski vezani uz Istarski poluotok (*Primorski slovenski biografski leksikon*, 1974. – 1994.), ali i tematski za problematiku svećenstva (HOŠKO, ČOŠKOVIĆ, KAPETANOVIĆ, *Hrvatski franjevački biografski leksikon*). Ovisno o evidenciji pojedinaca koji su djelovali u Hrvatskoj, a inače su iz slovenskih krajeva, nastavilo se s pregledom znanstvene literature povezane s njihovim područjem djelovanja koju ovdje nije moguće navesti zbog prevelikoga opsega. Literatura o franjevcima koji se ovdje spominju navedena je ovisno o izdanim podacima o njihovom životu.

¹⁴ Ovdje je moguće navesti niz različitih povijesnih članaka, ali i većih djela koja su se temeljila upravo na novinskim napisima kao najvažnijim povijesnim izvorima: PALIĆ,

Stare se novine sve više prepoznaju kao važan povijesni izvor. Podaci dobiveni iz njih ne koriste se samo u istraživanjima povjesničara nego i znanstvenika drugih područja. Dnevnici donose iscrpne vijesti o raznim zanimljivim, ali i zaboravljenim događajima koje su interpretirali njihovi aktivni promatrači. To se smatra prednošću, ali može biti i izazov zbog subjektivnoga pristupa materiji.¹⁵ Upravo zato potrebno je te podatke ponekad usporediti s podacima iz drugih izvora te na temelju toga graditi objektivniji stav o promatranoj vijesti. U ovom slučaju novine su kao izvor korištene da bi se moglo detaljnije predstaviti život i djelovanje pojedinih svećenika.

Za potrebe rada pregledane su sljedeće tiskovine: *Slovenec: političen list za slovenski narod* (1873. – 1945., Ljubljana), *Domoljub: slovenskemu ljudstvu v poduk in zabavo* (1888. – 1944., Ljubljana), *Bogoljub: cerkveni list za Slovence* (1903. – 1944., Ljubljana), *Slovenski gospodar: podučiven list za slovensko ljudstvo* (1867. – 1941., Maribor), *Zgodnja Danica: katoliški cerkveni list* (1849. – 1902., Ljubljana) te *Cvetje z vertov sv. Frančiška: mesečni list za verno slovensko ljudstvo, zlasti za ude tretjega reda sv. Frančiška* (1880. – 1944., Gorica). Pregledana su i neka godišta časopisa *Gorica* (1899. – 1914., Gorica) i *Primorski list: poučljiv list za slovensko ljudstvo na Primorskem* (1893. – 1913., Trst).

Navedeni dnevnik prije svega su bili kritički naklonjeni prema drugim liberalno usmjerenim dnevnicima. Jednako tako, u spomenutim časopisima vidljiv je utjecaj slovenskoga političkoga katolicizma i upravo zbog toga se određena pozornost posvećivala svećenicima.

Odabran je vremenski okvir koji uključuje posljednje desetljeće XIX. te prvo desetljeće XX. stoljeća zbog toga što je u tom razdoblju zabilježen i najveći broj informacija o svećenicima u navedenim tiskovinama. On je uvjetovan i političkim promjenama koje su se dogodile od 1914. godine, kad su u središte medijskoga interesa došle neke druge, važnije teme, a onda su novinski članci u kojima možemo dobiti informacije o svećenicima bili istisnuti.

Franjevci i franjevački samostan u Pazinu

Pazinski samostan dugi je niz godina bio u sastavu Hrvatsko-kranjske provincije sv. Križa, koja je postojala do 1900. godine. Provincija je imala to ime od 1813. do 1900., a u tom su je razdoblju sačinjavali samostani u Ljubljani, Novome Mestu, Kamniku, Nazarju, Brežicama, Kostanjevici pri Gorici, Pazinu, Trsatu, Jastrebarskom, Samoboru, Klanjcu i Karlovcu. Nakon 1900. od te su provincije odvojeni samostani Jastrebarsko, Karlovac, Klanjec, Samobor i Trsat, a priključena su dva nova: Maribor i Sv. Trojica u Slovenskim

MILJEVIĆ-RIDIČKI, „The Portrait of Mothers and Fathers in Croatian Daily Newspapers”; DOŠEN, „Gospić u lokalnim novinama”; MIŠKULIN, „Književne teme u riječkoj periodici”; MATIJEVIĆ, „Hrvatske pučke novine (1907. – 1913.)”; KLASNIĆ, „Društveni život u Sisku u vrijeme Drugog svjetskog rata” i dr.

¹⁵ JURIC, „Zagreb u Prvom svjetskom ratu”, 122.

goricama, koji su dotad pripadali Tirolskoj provinciji sv. Leopolda u Austriji.¹⁶ Nastale su dvije nove provincije: Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda te Kranjska franjevačka provincija sv. Križa. Nakon osnutka slovenske provincije, ona je obuhvaćala samostane u Ljubljani, Novome Mestu, Kamniku, Kostanjevici pri Gorici, Brežicama, Mariboru, Nazarju, Pazinu, Sv. Trojici i Brezju, a tada su im se priključili i samostani na Svetoj gori, Viču te samostan u Žabnici. Nakon 1914. Provinciji se priključuje i crkva kod Nove Štife. Ta situacija ne traje dugo te već nakon Prvoga svjetskog rata ponovo dolazi do izmjena, u okviru kojih se Pazin priključuje mletačkoj provinciji.¹⁷ Nakon Miravnog ugovora u Parizu 1947. dekretom uprave Reda od 20. prosinca 1948. samostan u Pazinu predan je Franjevačkoj provinciji sv. Jeronima u Dalmaciji i Istri, koja je Slovenskoj provinciji sv. Križa ustupila samostan u Kopru.¹⁸

Povijest franjevačkoga samostana u Pazinu započinje još u XV. stoljeću, kad je utemeljen na zamolbu porečkoga biskupa Nikole Franca iz Padove i Fridrika III., cara Svetoga Rimskog Carstva, bulom pape Siksta IV. U sklopu novoga samostanskoga kompleksa, osim prostorija za stanovanje redovnika, izgrađene su i bolnica, knjižnica te ljekarna.¹⁹ Poslije je u prostorijama samostana otvorena škola, a važno je naglasiti i da su franjevački samostan u Pazinu i Hrvatsko-kranjska franjevačka provincija sv. Križa bili jedni od najvećih pobornika da se početkom XIX. stoljeća u Pazinu otvori i gimnazija. Gimnazija je svečano otvorena 6. studenog 1836. godine. Bila je pod državnim nadzorom, a njome su upravljali franjevci Hrvatsko-kranjske franjevačke provincije sv. Križa.

Zbog povijesnoga razvoja franjevačkoga samostana u Pazinu, koji je u tom razdoblju bio sastavni dio slovenske provincije te je obuhvaćao i slovenske krajeve, bilo bi očekivano da će neki od svećenika koji su u njemu djelovali biti i iz slovenskih krajeva. Tako je zabilježeno da su u tom samostanu krajem XIX. stoljeća pa do početka Prvoga svjetskog rata djelovali mnogi svećenici podrijetlom Slovenci. Prema podacima iz 1899., u Hrvatsko-kranjskoj provinciji sv. Križa bilo je samo 9,1% članova hrvatske narodnosti.²⁰ To ne čudi jer je povijest franjevačkoga samostana i samom organizacijom bila izrazito povezana sa slovenskim krajevima te su dekreti i premještanji svećenstva iz slovenskih krajeva u Pazin i obrnuto bili nešto sasvim uobičajeno.

Prema dostupnim podacima, izdvojeni su oni franjevci koji su dio svojega života proveli u Pazinu (navedeni po abecednom redu): Frančišek (Franc) Ambrož, Arhangel Appej, Alojzij Bobnar, Regalat Čebulj, Emilijan Dovgan, Alfonz Furlan, Norbert Gregl, Bernard Jamar, Oton Kocjan, Valentin Majar, Dominik Nabernik, Regalat Stamcar, Fridolin Stöckl, Marjan Širca, Teofil Vodeb, Ananija Vračko, Ferdinand Zajec, Sigismund Zega, Jovita Zettin i

¹⁶ ŠKOFLJANEC, „Unio Leonina”, 525-536.

¹⁷ ŽNIDARŠIČ, „Frančiškani na Slovenskem”, 318-321.

¹⁸ „Pazin. Biskupija porečko-pulska – Metropolija riječka”.

¹⁹ ZIDARIČ, „Urbanistički razvoj Pazina”, 90-91.

²⁰ ŠKOFLJANEC, „Unio Leonina”, 528.

Salvator Zobec. Detaljnijom analizom arhivskih dokumenata te znanstvene i stručne literature broj slovenskih svećenika koji su živjeli i djelovali u pazinskom samostanu bio bi i veći, međutim potrebna su dodatna istraživanja koja bi omogućila pronalaženje barem temeljnih podataka o njima, poput mjesta i godine rođenja ili smrti (što trenutno nije bilo moguće učiniti za neke od njih, primjerice Otona Kocjana ili Dominika Nabernika).

O slovenskim franjevcima u slovenskim tiskovinama

Za potrebe ovoga rada izdvojeni su franjevci koji su dio svojega svećeničkog života djelovali u franjevačkom samostanu u Pazinu, a svi ovdje evidentirani pojedinci bili su zaređeni za svećenike. U nastavku poglavlja navedeni su abecednim redom po prezimenima te su o njima navedeni podaci sakupljeni u stručnoj literaturi i tiskovinama.

Alojzij Bobnar (Mirna Peč?, 1875. – Brezje, 26. srpnja 1908.) djelovao je u Pazinu početkom XX. stoljeća. U franjevački red ušao je 1895., a zaređen je 1899. godine.²¹ Mladu misu imao je u Mirnoj Peči iste godine kad je i zaređen. Prije dolaska u Pazin djelovao je u samostanu u Sv. Trojici. U Pazin je došao 1902. godine. U tamošnjoj gimnaziji predavao je matematiku i fiziku školske godine 1903./1904. U Pazinu je ostao do 1907. godine. Tijekom boravka u Pazinu obnašao je i dužnost gvardijana. Umro je 26. srpnja 1908. u Brezju.²²

Ovi podaci mogu se dopuniti informacijama iz slovenskoga tiska. Prije svega se Bobnar spominje u člancima gdje su bile evidentirane promjene u Provinciji, koje su uglavnom vezane uz premještaje. Tako je vidljivo da je 1901. postao kapelanom u Sv. Trojici²³ te da dolazi u Pazin 1902. godine.²⁴ U novinama je bila objavljena vijest o njegovoj mladoj misi, koja je održana 1. listopada 1899.,²⁵ a moglo se doznati i o njegovu slabom zdravstvenom stanju kad je „...pošao u Brezje da si popravi zdravlje i umro.”²⁶ U novinama je objavljena i obavijest o njegovoj smrti, gdje je istaknuto da je „...umro poznati matematičar Bobnar”.²⁷ Pokopan je u Brezju.²⁸

²¹ RIMAN, „Slovenski profesori u Carsko-kraljevskoj velikoj državnoj gimnaziji u Pazinu”, 365.

²² *Isto*.

²³ „Spremembe pri oo. Frančiškanih”, *Primorski list* (Trst, dalje: PL), 4. 9. 1902., 3; „Spremembe pri oo. Frančiškanih”, *Domoljub: slovenskemu ljudstvu v poduk in zabavo* (Ljubljana), 1. 8. 1901., 3; „Spremembe v frančiškanski provinci”, *Slovenec: političen list za slovenski narod* (Ljubljana), 27. 7. 1901., 3.

²⁴ „Spremembe v frančiškani provinciji”, *Gorica* (Gorica), 6. 9. 1902., 2; „Spremembe v frančiškani provinciji”, PL, 4. 9. 1902., 3.

²⁵ „Nove maše”, *Dolenjske novice* (Novo Mesto, dalje: DN), 1. 10. 1899., 166.

²⁶ „P. Alojzij Bobnar”, *Bogoljub: cerkveni list za Slovence* (Ljubljana), br. 9, 1908., 2; „P. Alojzij Bobnar”, DN, 1. 8. 1908., 122. („...šel v Brezje, da si okrepi zdravlje in umrl“)

²⁷ „Umlr je”, *Slovenec*, br. 17, 1. 8. 1908., 2. („...umrl znani matematik Bobnar“)

²⁸ „Nadgrobni spomenik”, *Bogoljub*, br. 39, 1941., 365.

Mnogo više članaka u slovenskom tisku može se naći o djelovanju fra Emilijana Dovgana (Kamnik, 24. srpnja 1867. – Nazarje, 15. prosinca 1940.), vjerojatno i zato što je u Pazinu djelovao duži niz godina negoli je to slučaj s Bobnarom. Dovgan je ušao u franjevački red 1885. na Trsat, a za svećenika je bio zaređen 1890. godine. Nakon toga odlazi u Kostanjevicu. Dvije godine poslije imao je mladu misu, nakon čega je evidentirano da se nalazi u Brežicama,²⁹ a potom kao kateheta³⁰ djeluje u Pazinu.³¹

Za vrijeme boravka u Pazinu predavao je zemljopis i povijest, a neko vrijeme i prirodoslovje u hrvatskoj Carsko-kraljevskoj gimnaziji od 1899. do 1904. godine. Od 1905. do 1907. obnašao je i dužnost gvardijana u franjevačkom samostanu u Pazinu.³²

Nakon Pazina odlazi u Nazarje, gdje je već 1907. bio potvrđen za upravitelja Trećega reda,³³ a tu je funkciju obnašao i poslije.³⁴ Nakon Nazarja odlazi za upravitelja u Šmihel nad Mozirjem³⁵ te se potom vraća u Nazarje 1937. godine.

Na temelju prikupljenih novinskih članaka može se pratiti njegovo kretanje po Provinciji te zaduženja koja je u njoj imao (kateheta, gvardijan). Vodio je duhovne vježbe u različitim krajevima u kojima je djelovao,³⁶ a često se u novinama spominje i kao uspješan propovjednik.³⁷ Tijekom aktivnoga razdoblja, a prije svega u vrijeme Prvoga svjetskog rata, zabilježena je i njegova misionarska djelatnost među emigrantima u Vestfaliji.³⁸ Od 1910. do 1922. godine devet je puta odlazio u Vestfaliju među slovenske iseljenike.³⁹

Gvardijanom u Nazarju postaje 1937.,⁴⁰ u 70. godini života.⁴¹ Umro je kao „zlatomisnik” 1940.⁴² u Nazarju u dobi od 73 godine.⁴³ Upravo je tamo i

²⁹ „Premembe pri č. o. frančiškanih”, *Domovina* (Celje), 3. 9. 1892., 2.

³⁰ Za katehetu je bio promaknut u ožujku 1893. godine. „Župnijski izpit”, *PL*, 12. 3. 1903., 3.

³¹ „Spremembe prečast. In čast. Oo v frančiškanski provinci sv. Križa”, *Zgodnja Danica: katoliški cerkveni list* (Ljubljana), 1. 9. 1893., 289.

³² „Izpremembe v frančiškanski provinci”, *Bogoljub*, br. 17, 1905., 269.

³³ „Kapitelj naše redovne okrajine”, *Cvetje z vertov sv. Frančiška: mesečni list za verno slovensko ljudstvo, zlasti za ude tretjega reda sv. Frančiška* (Gorica, dalje: CVF), br. 10, 1907., 318.

³⁴ „Razgled po serafinskem svetu”, *CVF*, br. 9-10, 1922., 119.

³⁵ „Sv. Anton v Rocnem”, *CVF*, br. 8, 1930., 254.

³⁶ „Iz Brezovice v Istri”, *Zarja: glasilo kršćansko-socialne stranke* (Trst), 4. 1. 1908., 3; „Slovenski misijon v Trstu”, *Bogoljub*, br. 2, 1910., 52; „Idrijske novice”, *Domovina*, 7. 4. 1910., 227; „Iz nazarske skupščine III. reda sv. Frančiška”, *CVF*, br. 3, 1916., 93; „Iz Loma”, *Bogoljub*, br. 6, 1919., 141.

³⁷ „Nova Štita”, *Slovenec*, 21. 8. 1932., 6.

³⁸ „Spremembe v frančiškanski provinci”, *Bogoljub*, br. 12, 1916., 379; „Spremembe”, *Slovenec*, 26. 10. 1916., 5; „P. Emilijan Dovgan”, *Slovenec*, 17. 12. 1940., 12.

³⁹ „Zlata maša p. Emilijana Dovgana”, *Slovenec*, 7. 7. 1940., 6.

⁴⁰ „Prememba”, *Bogoljub*, br. 8, 1937., 189; „Nadaljne spremembe v slovenski frančiškanski provinciji”, *Slovenski gospodar: podučiven list za slovensko ljudstvo* (Maribor, dalje: SG), 23. 6. 1937., 11.

⁴¹ „P. Emilijan Dovgan”, *CVF*, br. 10, 1937., 301.

⁴² „Umrli je”, *Večernik: Ljubljanski dnevnik* (Ljubljana), 17. 12. 1940., 5.

⁴³ RIMAN, „Slovenski profesori u Carsko-kraljevskoj velikoj državnoj gimnaziji u Pazinu”, 367.

najduže djelovao – više od 25 godina.⁴⁴ Iako u Pazinu nije bilo toliko dugo, i u njemu je ostavio trag svojih aktivnosti. U opisu njegova života objavljenom povodom njegove zlatne mise zapisano je: „Tada je došao u Pazin, gdje je dugi niz godina bio katehet u gimnaziji, a neko vrijeme i profesor prirodoslovja. Za svaku biljku zna slovensko, njemačko i latinsko ime. Iako su ga učenici ponekad iskušavali i rado ga ispitivali latinska imena raznih cvjetova, nikada se nije našao u neprilici ...”⁴⁵

Alfonz (Franc) Furlan (Goče, 25. srpnja 1856. – Novo Mesto, 2. listopada 1932.) stupio je u franjevački red na Trsatu 1877. godine. Studij teologije nastavio je u Gorici, a za svećenika je zaređen 1881. godine. Radio je kao profesor i lektor u gimnaziji u Kostanjevici od 1882. do 1885. i od 1887. do 1891. godine. Od 1885. do 1887. službovao je na Trsatu i bio magistar u novicijatu. Na Trsat je došao iz Gorice,⁴⁶ gdje je bio od 1891. do 1902. godine. Službovao je na Svetoj gori i bio jedan od prvih franjevaca koji je nakon više od 100 godina odsutnosti franjevačkoga reda ponovo otišao u taj samostan.⁴⁷ S njim je u službu na Svetu goru išao i Sigismund Zega.⁴⁸ U Brežicama je bio od 1902.,⁴⁹ a tamo je obnašao službu vikara i magistra novaka.⁵⁰ U Kamniku je bio dva-put,⁵¹ a u Novome Mestu⁵² bio je kroničar, knjižničar i zamjenik predstojnika. Od 1905. do 1908. bio je predstojnik samostana u Brežicama. Službovao je u Pazinu, gdje je imao funkciju samostanskoga vikara 1908.,⁵³ a od 1909. bio je gvardijan.⁵⁴ Od 1914. do 1917. djelovao je u Brezju, gdje je vodio Treći red.⁵⁵ Djelovao je i u Ljubljani, gdje je bio tajnik Provincije.⁵⁶ Tijekom boravka u

⁴⁴ „Zlata maša pri tretjerednemu shodu v Nazarjih”, *CVF*, br. 8, 1940., 237.

⁴⁵ „P. Emilijan Dovgan – zlatomašnik”, *CVF*, br. 6, 1940., 311. („Nato je prišel v Pazin, kjer je bil dolgo vrsto let katehet na gimnaziji in nekaj časa tudi profesor naravoslovja. Za vsako rastlino ve slovensko, nemško in latinsko ime. Dijaki so ga sicer včasih skušali in ga radi izpraševali za latinska imena raznih cvetlic, pa ni prišel nikoli v zadrego...”)

⁴⁶ „Definitorij frančiškanske provincije”, *Slovenec*, 21. 8. 1890., 4.

⁴⁷ „Na sv. Goro pri Gorici”, *Slovenec*, 18. 9. 1900., 3; „Na sv. Goro pri Gorici”, *Gorica*, 15. 9. 1900., 3.

⁴⁸ Sigismund Zega (Kandija kod Novog Mesta, 16. 5. 1865. – Pod Sabatinom pri Gorici, 17. 2. 1934.). Gimnaziju je pohađao u Novome Mestu. Bio je poznat kao propovjednik („P. Sigismund Zega”, *Slovenski dom* (Ljubljana), 17. 2. 1937., 3).

⁴⁹ „Spremembe v frančiškanski provinciji”, *PL*, 4. 9. 1902., 3.

⁵⁰ „Spremembe v frančiškanski provinciji”, *Slovenec*, 30. 8. 1902., 4.

⁵¹ „Izpremembe v frančiškanski provinciji”, *Bogoljub*, br. 17, 1905., 268; „Spremembe v frančiškanski provinciji sv. Križa”, *Bogoljub*, br. 10, 1917., 317; „Spremembe v frančiškanski provinciji sv. Križa”, *Slovenec*, 13. 9. 1917., 4.

⁵² „Frančiškanski red”, *Bogoljub*, br. 11, 1926., 259; „Spremembe v slovenski frančiškanski provinciji”, *Slovenec*, 28. 9. 1926., 5.

⁵³ „Spremembe v frančiškanski provinciji”, *Domoljub*, br. 34, 1908., 535.

⁵⁴ „Izpremembe v frančiškanski provinciji”, *Bogoljub*, br. 10, 1910., 314; „Izpremembe v frančiškanski provinciji”, *Slovenec*, 12. 9. 1910., 4.

⁵⁵ „Z Brezja”, *CVF*, br. 4, 1917., 120.

⁵⁶ „Spremembe v slovenski frančiškanski provinciji”, *Bogoljub*, br. 9, 1925., 211; „Spremembe v slov. frančiškanski provinciji”, *Slovenec*, 28. 7. 1925., 3.

Novome Mestu slavio je i pedeset godina svećeništva.⁵⁷ Dvaput⁵⁸ je bio definator.⁵⁹ Za svoj rad odlikovan je 1931. Redom sv. Save V. razreda, a umro je u Novome Mestu 1932., o čemu su također pisale novine.⁶⁰ Objavljivao je nabožne spise, molitvenike, povijesne spise.⁶¹ Neka njegova objavljena djela su: *Porcijunkula*,⁶² *Prava nevesta Kristusova*,⁶³ *Povijest franjevačke crkve i samostana u Pazinu i Zgodovina frančiškanske crkve v Novom mestu*.

⁵⁷ „Novo mesto”, *Domoljub*, 17. 10. 1928., 664; „50letni jubilej”, *Slovenec*, 23. 10. 1928., 5; „Jubilej zlatomašnika”, *Slovenec*, 15. 11. 1931., 3; „Novo mesto”, *Slovenec*, 17. 11. 1931., 4.

⁵⁸ „Frančiškanska provincija sv. Križa”, *Slovenec*, 20. 7. 1898., 2; „Frančiškanska provinca sv. Križa”, *Slovenec*, 23. 7. 1898., 216.

⁵⁹ Definator – član starješinstva u franjevačkom redu.

⁶⁰ „Novi grobovi”, *Domoljub*, 5. 10. 1932., 510; „P. Alfonz Furlan”, *CVF*, br. 11, 1932., 342; „P. Alfonz Furlan”, *Slovenec*, 5. 10. 1932., 3.

⁶¹ „Odpustki”, *CVF*, br. 5, 1917., 147; „Sv. Frančišek Serafinski in mir”, *CVF*, br. 7, 1917., 209-201; „O mesečnem priprošnjiku ali patronu”, *CVF*, br. 1, 1918., 7; „O mesečnem priprošnjiku ali patronu”, *CVF*, br. 2, 1918., 38; „O mesečnem priprošnjiku ali patronu”, *CVF*, br. 3, 1918., 72; „O mesečnem priprošnjiku ali patronu”, *CVF*, br. 4, 1918., 108; „O mesečnem priprošnjiku ali patronu”, *CVF*, br. 5, 1918., 134; „Pot v nebesa”, *CVF*, br. 6, 1918., 166-167; „Pobožnosti in nekateri odpustki v mesecu juniju”, *CVF*, br. 7, 1918., 179-180; „Pot v nebesa”, *CVF*, br. 7-8, 1918., 216-217; „Pobožnosti in nekateri odpustki v mesecu juliju in avgustu”, *CVF*, br. 7-8, 1918., 223-224; „O mesečnem priprošnjiku ali patronu”, *CVF*, br. 9, 1918., 252; „Pobožnosti in nekateri odpustki v mesecu oktobru”, *CVF*, br. 9, 1918., 274-275; „O mesečnem priprošnjiku ali patronu”, *CVF*, br. 10, 1918., 264; „O mesečnem priprošnjiku ali patronu”, *CVF*, br. 11, 1918., 290-291; „Pot v nebesa”, *CVF*, br. 11, 1918., 291-293; „O mesečnem priprošnjiku ali patronu”, *CVF*, br. 12, 1918., 304; „Pot v nebesa”, *CVF*, br. 12, 1918., 307-308; „Pobožnosti in nekateri odpustki v mesecu decembru”, *CVF*, br. 12, 1918., 313; „Bl. Rogerij, učenec sv. Frančiška”, *CVF*, br. 1, 1919., 9; „Pot v nebesa”, *CVF*, br. 1, 1919., 19-21; „Pot v nebesa”, *CVF*, br. 2, 1919., 42-43; „Sv. Jožef Leoniški”, *CVF*, br. 3, 58-59; „Pot v nebesa”, *CVF*, br. 4, 1919., 73-74; „Pot v nebesa”, *CVF*, br. 5, 1919., 91-92; „Pot v nebesa”, *CVF*, br. 5, 1919., 122-123; „Pot v nebesa”, *CVF*, br. 7, 1919., 139-140; „Bl. Izabela, devica 2. reda, zgled deviškega življenja”, *CVF*, br. 3-4, 1920., 90-91; „Bl. Marija Ana od Jezusa de Paredes, devica tretjega reda sv. Frančiška”, *CVF*, br. 5-6, 1922., 64-65; „Bl. Janez Pelingoti, spoznavavec tretjega reda sv. Frančiška”, *CVF*, br. 5-6, 1922., 65; „Bl. Marija Magdalena Postel, devica tretjega reda”, *CVF*, br. 7-8, 1922., 91-92; „Sedma stoletnica potrjenja Vodila prvega reda”, *CVF*, br. 11-12, 1923., 125-127; „Vtisnenje ran sv. Frančiška Serafinskoga”, *CVF*, br. 3-4, 1924., 39-42; „Vtisnenje ran sv. Frančiška Serafinskoga”, *CVF*, br. 9-10, 1924., 114-116; „Častitljiva Frančiška Marija, devica tretjega reda sv. Frančiška”, *CVF*, br. 3-4, 1925., 51-52; „Frančiškovi zadnji dve leti pred smrtjo”, *CVF*, br. 1-2, 1926., 1-2; „Smrt sv. Frančiška”, *CVF*, br. 3-4, 1926., 33-35; „Frančiškov pogreb”, *CVF*, br. 5-6, 1926., 65-66; „Sv. Frančišek Asiški, zaštitnik sv. Marjete Alakok”, *CVF*, br. 7-8, 1926., 116-117; „Sv. Frančišek Serafinski pomaga sveto spoved dobro opraviti”, *CVF*, br. 9-10, 1926., 153-154; „Češčenje sv. Frančiška Asiškega v Sloveniji”, *CVF*, poseban broj, 1926., 26-27; „Zanimiva prerokba”, *Slovenec*, 18. 7. 1926., 6; „Iz pisem p. Petra Baptista Turka na Kitajskem svojima sestrama”, *CVF*, br. 5-6, 1927., 84-85.

⁶² „Porcijunkula”, *Slovenec*, 21. 7. 1902., 2.

⁶³ „Prava nevesta Kristusova”, *Slovenec*, 4. 6. 1903., 3; „Prava nevesta Kristusova”, *Zarja*, 11. 1. 1908., 3; „Prava nevesta Kristusova”, *SG*, 13. 2. 1908., 6.

O svemu ovdje napisanom svjedoče i novinski članci, uz pomoć kojih se može pratiti njegovo kretanje provincijskim samostanima i evidentirati različite dužnosti,⁶⁴ a zabilježena je i njegova bogata spisateljska aktivnost.⁶⁵

I dok je o nekim svećenicima evidentirano dosta članaka na temelju kojih bi se mogla napraviti detaljna analiza životnoga puta, o nekim franjevcima pisalo se jako malo. Smatramo da postoji više razloga zašto je tomu tako. Jedan možda i od najvažnijih jest činjenica da se pojedincima koji su imali višu funkciju u Provinciji davalo malo više prostora u pregledanim tiskovinama. Jednako tako, s obzirom na to da su imali važnije funkcije, njihovo djelovanje donosilo je veće odgovornosti, a onda je bilo vidljivije i izvan crkvenih krugova. Upravo je to potom izazivalo zanimanje vjernika te su novine češće pisale o tome. Nadalje, interes o životu i djelovanju franjevac, a onda i objavljivanje tih podataka u novinama, pobudili su oni pojedinci koji su u određenom samostanu djelovali duže razdoblje ili su tijekom života slavili zlatnu misu, što je onda svakako bila prigoda i da se objavi kraći životopis toga franjevca.

Novine krajem XIX. stoljeća donose više informacija o svećenicima i zato što je to razdoblje buđenja nacionalne svijesti, gdje je vjerski aspekt bio važan sastavni dio života hrvatskih i slovenskih krajeva. Početkom XX. stoljeća, kad već dolazi do naznaka mogućega vojnog sukoba, smanjuje se broj napisa o franjevcima, ali i drugim temama koje gube na važnosti. Svakako su Prvi svjetski rat i vijesti vezane za vojni sukob bili mnogo važniji od prikaza života franjevac.

Jedan od takvih o kojima je bilo objavljeno relativno malo članaka je i Norbert Gregl (Vransko, 26. lipnja 1836. – Nazarje, 22. ožujka 1894.). U franjevački red stupio je 1855., a redovničke zavjete položio je 1871. godine. Djelovao je u mnogim samostanima Provincije sv. Križa. Kao krojač i orguljaš aktivan je od 1859. u franjevačkim samostanima u Jastrebarskom i Pazinu, a kao sakristan, orguljaš i učitelj duže je vrijeme proveo u Nazarju.⁶⁶ Godine 1886. slavio je 25. obljetnicu djelovanja kao učitelj u pučkoj školi u Nazarju, koju su vodili franjevci.⁶⁷ Drugi članak obavještavao je o njegovoj bolesti 1893., gdje je naglašena bojazan da neće preživjeti kap koja ga je zadesila.⁶⁸

Još jedan svećenik o kojem se relativno malo pisalo u slovenskom tisku, a neko je vrijeme djelovao u Pazinu, bio je Karlo Fridolin Stöckl (Radovljica, 9.

⁶⁴ „Definitiorij frančiškanske provincije”, *Slovenec*, 21. 8. 1890., 4; „Spremembe v frančiškanski provinciji”, *PL*, 4. 9. 1902., 3; „Spremembe”, *Slovenec*, 12. 8. 1908., 2; „Izpremembe”, *Slovenec*, 12. 9. 1910., 4; „Spremembe v frančiškanski provinciji Svetega Križa”, *Bogoljub*, br. 9, 1913., 317; „Pri provincijalnem kapiteljnu”, *Slovenec*, 6. 8. 1913., 2; „Izpremembe v frančiškanski provinciji sv. Križa”, *Slovenec*, 9. 8. 1913., 5.

⁶⁵ „Slovstvo”, *Slovenec*, 3. 1. 1901., 2; „Književnost”, *Zarja*, 11. 1. 1908., 23; „Molitvenik v čast raznim svetnikom”, *Bogoljub*, br. 1, 1912., 406; „Življenje svetnikov, blaženih in nekaterih častitljivih treh redov sv. Frančiška”, *CVF*, br. 3-4, 1925., 2; „Zgodovina frančiškanske cerkve v Novem mestu”, *Slovenec*, 27. 4. 1937., 5.

⁶⁶ KINDERČ, *Franjevci uz orgulje*.

⁶⁷ „Razne stvari”, *SG*, 28. 1. 1886., 30.

⁶⁸ „Novice s Štajerskega”, *Slovenec*, 29. 4. 1893., 4.

listopada 1842. – Novo Mesto, 29. studenog 1905.), brat glazbenika i skladatelja Antuna Stöckla. U franjevački red ušao je 1862., a zavjete je položio 1872. godine. Bio je krojač, sakristan i orguljaš. Boravio je u franjevačkom samostanu u Samoboru, a od 1897. do 1899. u Kostanjevici. U Pazinu je s o. Julijem Brunnerom bio prvi učitelj glazbe Matku Brajši Rašanu. Neko je vrijeme vodio tamburaški orkestar, s kojim je često nastupao.⁶⁹ O njemu je prikupljeno malo podataka, iako je bio glazbenik te bi se očekivalo da će se o njemu više pisati. U *Slovencu* je pronađena kratka obavijest o njegovoj smrti 1906. godine: „Br. Fridolin Stockl umro je u Pazinu 31. prosinca. Bio je (...) narodni učitelj, sada učitelj pjevanja u pazinskoj gimnaziji, službi koju je obavljao s velikim entuzijazmom.“⁷⁰

Još jedan franjevac koji je djelovao u nekim hrvatskim franjevačkim samostanima bio je Ananija (Maksimilijan) Vračko (Sv. Štefan pri Šmarju pri Jelšah, 11. listopada 1866. – Ljubljana, 10. travnja 1942.). Rodio se u učiteljskoj obitelji, a škole je pohađao u Celju i Ptuju. Za svećenika je zaređen u Sladkoj Gori 1889. godine. Već je 1895. dobio službu gvardijana u Jastrebarskom i tamo je bio do 1899., kad odlazi u Brežice.⁷¹ Dvije godine poslije, 1901., dobiva funkciju gvardijana u Pazinu,⁷² gdje je bio do 1904., kad odlazi u Brežje.⁷³ Od 1907. je u Kamniku,⁷⁴ gdje je bio voditeljem Trećega reda.⁷⁵ Ondje ostaje do 1916., kad ponovo odlazi u Brežice.⁷⁶ Za vrijeme djelovanja u Brežicama doživio je i potres te je prikupljao sredstva potrebna za obnovu samostana i crkve.⁷⁷ Opisao je sam potres: „... Naša sreća bila je da se nije dogodilo noću. Nekoliko trenutaka bilo je kao da će se sve srušiti. U silnom mrazu otišli smo

⁶⁹ KINDERIČ, *Franjevci uz orgulje*.

⁷⁰ „Br. Fridolin Stöckl“, *Slovenec*, 4. 1. 1906., 2. („Br. Fridolin Stockl je umrl Pazinu dne 31. decembra. Bil je (...) ljudski učitelj, sedaj učitelj petji na pazinski gimnaziji, katero službo je opravljal s silno gorečnostjo.“)

⁷¹ „Spremembe v frančiškanskem redu“, *Slovenec*, 31. 9. 1885., 4; „Kratka redovna poročila“, *CVF*, br. 2, 1896., 62; „Iz Jaške pri Zagreb“, *Slovenec*, 11. 10. 1898., 3; „Premembe v frančiškanski provinciji svetega Križa“, *PL*, 1. 9. 1899., 98; „Premembe v frančiškanski provinciji svetega Križa“, *Domovina*, 1. 9. 1899., 277; „Iz Jaške pri Zagrebu“, *Slovenec*, 6. 6. 1899., 3; „Premembe v frančiškanski provinciji svetega Križa“, *Slovenec*, 24. 8. 1899., 2; „Premembe v frančiškanski provinciji svetega Križa“, *Slovenec*, 25. 8. 1899., 4.

⁷² „Spremembe v naši redovni okrajini sv Križa“, *CVF*, br. 3, 1901., 95; „Spremembe pri oo. Frančiškanih“, *SG*, 1. 8. 1901., 4.

⁷³ „Premembe v frančiškanski provinciji“, *PL*, 4. 8. 1902., 2; „Premembe v frančiškanski provinciji“, *Domoljub*, 4. 8. 1904., 230.

⁷⁴ „Izpremembe v frančiškanski provinciji“, *Bogoljub*, br. 10, 1907., 315; „Spremembe v frančiškanski provinciji“, *Domoljub*, 12. 9. 1907., 582; „Kapitelj naše redovne okrajine“, *CVF*, br. 10, 1907., 318; „Izpremembe v frančiškanski provinciji“, *Bogoljub*, br. 10, 1910., 314.

⁷⁵ „Organizacija III. reda sv. Frančiška v Kamniku“, *CVF*, br. 10, 1908., 315-317; „Naznaniilo udom tretjega reda v Kamniku 1.1910“, *CVF*, br. 5, 1910., 154-156; „Izvolitve zadnjega kapifeljna naše redovne okrajine“, *CVF*, br. 10, 1910., 317-318.

⁷⁶ „Spremembe v frančiškanski provinciji“, *Bogoljub*, br. 12, 1916., 379; „Spremembe v frančiškanski provinciji“, *Slovenec*, 26. 10. 1916., 5.

⁷⁷ „Prošnja za milodare“, *Bogoljub*, br. 4, 1917., 128; „Samostan v Brežicah“, *Domoljub*, 7. 3. 1918., 112; „Iz Brežic“, *CVF*, br. 4, 1918., 124; „Iz Brežic“, *Slovenec*, 2. 3. 1918., 5; „Brežice ob Savi“, *Slovenec*, 1. 7. 1919., 3.

u željezničke vagone. Koliko je potres uništio zgrade, vidi se tek iznutra. U samostanu su zidovi razmaknuti i puni pukotina. Nijedna stijena nije cijela. Vojnici su privremeno poduprli prostore. Došla je komisija. Kad su iskusni ljudi vidjeli strašno razaranje, rekli su da će samostan trebati srušiti do temelja. I crkva je jako oštećena. Stare zazidane pukotine su se otvorile...⁷⁸ U Brežice se vraća 1927.,⁷⁹ kad je ponovo bio postavljen za gvardijana.⁸⁰ Djelovao je u samostanima u Pazinu, Kamniku i Brežicama, gdje su gradili novi samostan nakon 1917. godine.

U Kamniku je bio do 1920., kad odlazi u Sv. Trojicu,⁸¹ a potom u Novu Štiftu,⁸² gdje je obnovio Crkvu Uznesenja Marijina (Marije Vnebovzete) nakon požara 1925. godine.⁸³ U Ljubljani odlazi 1931., a ondje je bio gvardijan.⁸⁴ Zbog gospodarskoga duha koji je pokazivao, druga braća nazivala su ga „provincijalnim zidarom”. Bio je superior u Rocnom ispod Šmarne Gore od 1934.,⁸⁵ a od 1937.⁸⁶ djelovao je u Ljubljani, gdje je i umro 1942. godine.⁸⁷ Povremeno je bio misionar u Vestfaliji, gdje je djelovao među slovenskim emigrantima,⁸⁸ a bio je aktivan i izvan samostana u kojima je djelovao: npr. na Sv. Višarju, gdje je vodio duhovne vježbe.⁸⁹

I dok je o nekim svećenicima bilo vrlo teško pronaći podatke u slovenskom tisku, to nije slučaj s glazbenikom Ferdinandom Zajecom (Novo Mesto, 30. svibnja 1878. – Sodražice, 9. kolovoza 1949.). O njemu je pronađeno mnogo više članaka nego što je to primjer kod ostalih svećenika. U franjevački red na Trsatu stupio je 1892. godine. Tu je obavio i novicijat. Studirao je u Ljubljani, Kamniku i Gorici. Za svećenika je zaređen 1898. godine.⁹⁰ Nakon završene bogoslovije četiri je godine poučavao glazbu u Novome Mestu, nakon čega

⁷⁸ NEČAK, CECIĆ, *Bilo je res grozljivo, bobnelo in grmelo je pod nami*, 88. (Naša sreća je bila, da se ni zgodilo ponoči. Nekaj časa je bilo kot da se hoče vse podreti. V silnem mrazu smo šli v železniške vozove. Kako zelo da je potres razdejal poslopja, se vidi šele znotraj. V samostanu so zidovi razmaknjeni in polni razpoki. Nobena stena ni cela. Vojaki so za silo podprli prostore. Prišla je komisija. Ko so izvedeni možje videli strašno razdejanje, so rekli, da bo treba samostan do tal podreti. Tudi cerkev je zelo prizadeta. Stare zazidane line so se odprle...))

⁷⁹ „Spremembe v slov. frančiškanski provinciji”, *Bogoljub*, br. 10, 1927., 242.

⁸⁰ „Brežice ob Savi”, *Slovenec*, 17. 7. 1928., 5; „Brežice ob Savi”, *Slovenec*, 2. 9. 1927., 5.

⁸¹ „Spremembe v slovenski frančiškanski provinciji”, *Slovenec*, 7. 9. 1920., 2.

⁸² „Spremembe v slovenski frančiškanski provinciji”, *Bogoljub*, br. 9, 4. 6. 1924., 214.

⁸³ „Zahvala”, *Domoljub*, 4. 6. 1925., 204.

⁸⁴ „Spremembe v slovenski frančiškanski provinciji”, *CVF*, br. 9, 1931., 280.

⁸⁵ „Novo vodstvo in spremembe v slovenski frančiškanski provinciji sv. Križa”, *CVF*, br. 10, 1934., 209; „Spremembe v slovenski frančiškanski provinciji”, *Slovenec*, 26. 8. 1934., 6.

⁸⁶ „Premembe”, *Bogoljub*, br. 8, 1937., 189.

⁸⁷ „P. Ananija – zlatomašnik”, *CVF*, br. 12, 1939., 365-366; „Naši letošnji jubilanti”, *CVF*, br. 6, 1939., 187; „P. Ananifa Vračko zlatomašnik”, *Slovenec*, 21. 12. 1939., 7.

⁸⁸ „Iz Sodingena na Vestfalskem”, *Domoljub*, 7. 12. 1899., 8; „Iz Sodingena na Vestfalskem”, *Slovenec*, 11. 12. 1899., 3.

⁸⁹ „Sv. Višarje. Frančiškani ljubljanske”, *Slovenec*, 1. 6. 1906., 3; „Romanje na Svete Višarje in Brezje”, *Domoljub*, 20. 8. 1914., 551.

⁹⁰ „Osebnosti”, *Slovenec*, 2. 11. 1898., 3; „Osebnosti”, *SL*, 5. 11. 1898., 332; „Razgledi po Slovenskem”, *Domoljub*, 17. 11. 1898., 256.

1903. odlazi u Beč na studij slikarstva.⁹¹ Službovao je kao orguljaš u mnogim mjestima, među ostalim u Pazinu, Viču,⁹² Klanjcu,⁹³ Gorici,⁹⁴ Kamniku,⁹⁵ Nazarju,⁹⁶ Ljubljani,⁹⁷ Novoj Štifi,⁹⁸ Novome Mestu,⁹⁹ Brežicama,¹⁰⁰ te u Egiptu kao misionar. Djelovao je kao svećenik, orguljaš,¹⁰¹ voditelj crkvenih zborova¹⁰² i slikar.¹⁰³

Pregledom onodobnoga slovenskog tiska pronađeni su mnogi podaci koji govore o njegovu kretanju u Provinciji,¹⁰⁴ ali i o njegovu djelovanju, koje je prije svega povezano s glazbom i javnim nastupima. Dok je poučavao u školi za dječake, sudjelovao je u pripremanju predstava te su dječaci pjevali pod njegovim vodstvom.¹⁰⁵ U novinama se može vidjeti i da je 1909. u Št. Petru na Krasu svirao orgulje.¹⁰⁶ U tisku je najčešće evidentiran kao voditelj zborova, pa je tako zabilježeno da je 1922. zbor na Viču nastupio u župnoj crkvi. Kritika nije bila na strani o. Ferdinanda: „Pjevački materijal je prilično dobar, i izvedba je bila dostojna, pohvalna. S dobrom voljom i upornošću moći će se postići još mnogo toga, osobito ako i g. dirigent pokaže malo više živahnosti i temperamenta“¹⁰⁷ Postojale su i druge, pozitivne kritike na njegov rad i

⁹¹ „Osebne vesti“, *Domoljub*, 19. 11. 1903., 347.

⁹² „Spremembe v frančiškanski provinciji svetega Križa“, *Bogoljub*, br. 10, 1909., 310; „Spremembe v frančiškanski provinciji sv. Križa“, *Domoljub*, 16. 9. 1909., 714; „Spremembe v frančiškanski provinciji sv. Križa“, *Slovenec*, 4. 9. 1909., 7; „Spremembe v slovenski frančiškanski provinciji sv. Križa“, *CVF*, br. 1, 1936., 21.

⁹³ „Spremembe v frančiškanski provinciji sv. Križa“, *Zgodnja Danica*, 8. 9. 1899., 288.

⁹⁴ „Izpremembe v frančiškanski provinciji“, *Bogoljub*, br. 10, 1907., 314; „Frančiškanske izpremembe v Gorici in v Sv. Gori“, *PL*, 5. 9. 1907., 2; „Spremembe v frančiškanski provinciji“, *Slovenec*, 4. 9. 1907., 2.

⁹⁵ „Razgled po serafinskom svetu“, *CVF*, br. 10, 1917., 316; „Spremembe“, *SG*, 30. 9. 1917., 3.

⁹⁶ „Osebne spremembe“, *Bogoljub*, br. 9, 1919., 210.

⁹⁷ „Spremembe v frančiškanski provinciji“, *PL*, 20. 8. 1908., 2; „Spremembe v frančiškanski provinciji“, *Domovina*, 20. 8. 1908., 534; „Spremembe v frančiškanski provinciji“, *Slovenec*, 12. 8. 1908., 2; „Spremembe v frančiškanski provinciji sv. Križa“, *CVF*, br. 10, 1929., 312; „Spremembe v slov. frančiškanski provinciji Ljubljana“, *Bogoljub*, br. 9, 1931., 213.

⁹⁸ „Premembe v slov. frančiškanski provinciji“, *Bogoljub*, br. 9, 1939., 212.

⁹⁹ „Spremembe v slovenski frančiškanski provinciji“, *CVF*, br. 9, 1931., 280; „Osebne vesti“, *Slovenec*, 9. 8. 1931., 6.

¹⁰⁰ „Nekaj domaćih sprememb“, *CVF*, br. 11, 1939., 349.

¹⁰¹ „Spremembe v slovenski frančiškanski provinciji“, *Slovenec*, 28. 9. 1926., 5.

¹⁰² „Frančiškanski red“, *Bogoljub*, br. 11, 1926., 298.

¹⁰³ RIMAN, „Slovenski profesori u Carsko-kraljevskoj velikoj državnoj gimnaziji u Pazinu“, 372.

¹⁰⁴ „Izpremembe“, *Bogoljub*, br. 10, 1907., 315; „Izpremembe“, *Slovenec*, 4. 9. 1907., 2; „Izpremembe“, *Gorica*, 2. 9. 1907., 2; „Spremembe v frančiškanski provinci“, *Slovenec*, 12. 8. 1908., 2; „Izpremembe“, *Domoljub*, 20. 8. 1908., 534; „Izpremembe“, *Bogoljub*, br. 10, 1909., 310; „Spremembe“, *DN*, 6. 9. 1917., 95; „Spremembe v slovenski frančiškanski provinciji sv. Križa“, *Bogoljub*, br. 1, 1936., 21; „Osebne vesti“, *Slovenec*, 25. 7. 1939., 6.

¹⁰⁵ „Sklep šol. leta“, *DN*, 15. 7. 1900., 134.

¹⁰⁶ „Iz Št. Petra na Krasu“, *Domoljub*, 29. 7. 1909., 583.

¹⁰⁷ „Koncert drugod“, *Cerkveni glasbenik* (Ljubljana), br. 5-6, 1922., 51. („Pevski material je precej dober, tudi izvajanje je bilo dostojno, hvalevredno. Z dobro voljo in vztrajnostjo se

trud.¹⁰⁸ Dugo je djelovao na Viču, gdje je često organizirao koncerte, a aktivan je bio i u tamošnjem Katoliškom slovenskom izobraževalnom društvu.¹⁰⁹

Iz Viča odlazi u Egipat, gdje je bio vrlo aktivan te je uskoro po dolasku počeo prikupljati novac za pripadnike slovenske zajednice koji su živjeli u toj državi ne bi li im pripomogao da izgrade prostore gdje bi se mogli susretati.¹¹⁰ Već nakon dvije godine u Egiptu vraća se u Sloveniju, u Novo Mesto,¹¹¹ zbog slaboga zdravlja. Nastavio je s djelovanjem na području Provincije, ali nije odustao od misionarstva: 1933. otišao je u Zaječar u Srbiju, gdje je radilo mnogo slovenskih rudara, a bio je i jedan od prvih odbornika i članova „Duhovne družbe sv. Rafaela”.¹¹² Zlatnu misu slavio je 1943.,¹¹³ a 1949. je umro, o čemu su pisale prije svega slovenske tiskovine u Americi.¹¹⁴

I dok se za Zajeca moglo pronaći mnogo podataka i članaka, o Joviti Zettinu (Brežice, 5. lipnja 1814. – Trsat, 24. srpnja 1882.) nije pronađen nijedan tekst u tisku. Spominje se samo u ljetopisima Ljubljanske nadbiskupije, i to kao polaznik studija bogoslovije. Gimnaziju je pohađao u Varaždinu od 1825. do 1831., a studij filozofije od 1831. do 1833. u Zagrebu i Grazu. U franjevački red stupio je 1833., a nakon novicijata pohađao je teologiju u Ljubljani od 1836. do 1840. godine. Od 1841. do 1863. bio je vjeroučitelj u školama u Pazinu, a od 1864. do 1882. živio je i djelovao na Trsatu, gdje je obavljao dužnost gvardijana. Na Trsatu je i umro.¹¹⁵ Napisao je nekoliko knjiga.¹¹⁶

Zaključak

Analiza članaka i obavijesti slovenskih novina o djelovanju slovenskih franjevaca u franjevačkom samostanu u Pazinu za promatrano razdoblje pokazuje da su tiskovine (i dnevno-politički dnevnik i tjednici te mjesečnici koji se bave samo vjerskim pitanjima) uglavnom obavještavale o promjeni mjesta njihova djelovanja te o službama koje su franjevci vršili. Pomoću tih informacija može se barem djelomično rekonstruirati njihov život i djelovanje u samostanima u provinciji u kojoj su djelovali.

bo moglo še marsikaj doseči, zlasti če bo tudi g. pevovodja pokazal malo več živahnosti in temperameta.“)

¹⁰⁸ „Cerkveni koncert na Viču”, *Slovenec*, 11. 4. 1922., 4; „Cerkveni koncert na Viču”, *Slovenec*, 24. 5. 1924., 6.

¹⁰⁹ „Katoliško slovensko izobraževalno društvo na Viču”, *Slovenec*, 5. 10. 1916., 4.

¹¹⁰ „V Aleksandrijo (Egipt)”, *Slovenec*, 8. 11. 1924., 3; „V Aleksandrijo”, CVF, br. 1-2, 1925., 234; „Aleksandrija”, *Slovenec*, 5. 3. 1925., 3.

¹¹¹ „Spremembe v slovenski frančiškanski provinci”, *Slovenec*, 28. 9. 1926., 5; „Nekoliko pojasnilo o Aleksandriji zlasti za služkinje”, CVF, br. 5-6, 1927., 82.

¹¹² „Iz naše prestolice”, *Domoljub*, 13. 9. 1933., 469.

¹¹³ „P. Ferdinand Zajec”, CVF, ruj-an-listopad 1943., 154.

¹¹⁴ „Umrli su”, *Ameriška domovina* (Cleveland, Ohio), 30. 9. 1949., 1.

¹¹⁵ FURLAN, „Pisatelji frančiškanske hrvatsko-kranjske pokrajine sv. Križa”, 46.

¹¹⁶ RIMAN, „Slovenci u Rijeci u 19. stoljeću”, 313-323.

Podaci koje smo dobili iz navedenih sekundarnih izvora pokazuju da su se franjevci, kao što je bilo i očekivano, prema određenim zakonitostima koje vladaju u franjevačkom redu selili po provinciji kojoj su pripadali.

Potrebno je naglasiti da je pri rekonstrukciji života svećenika vidljiv različit intenzitet kretanja te da su jedni u određenim samostanima ostajali duže razdoblje, dok su drugi u nekim samostanima provodili kratko vrijeme. Najveći zabilježeni broj preseljenja od ovdje navedenih franjevaca imao je Ananija (Maksimilijan) Vračko, koji se očigledno iskazao kao osoba koja je pokazivala inicijativu, te se čini da su ga prije svega slali u one krajeve gdje je bilo potrebno obnoviti samostan ili se gradio novi (npr. nalazio se u Brežicama 1917. kad se gradio novi samostan). Još jedan svećenik kojega se na temelju navedenih podataka može izdvojiti jest Ferdinand Zajec, koji je intenzivno djelovao po cijeloj provinciji jer je bio orguljaš pa su ga, ovisno o potrebama u provinciji, slali u krajeve u kojima je bilo najpotrebnije njegovo umijeće.

Neki drugi svećenici selili su se manjim intenzitetom te su u određenom kraju (samostanu) znali ostati i po 20 godina, poput Jovite Zettina. Ne mogu se utvrditi određena pravila koja se odnose na odluke o promjeni samostana, a na koje utječu mnogi čimbenici koje je ponekad teško identificirati i rekonstruirati.

U tisku su u pravilu objavljene obavijesti koje se odnose na ulazak pojedinaca u franjevački red te one o održanoj mladoj i zlatnoj misi. Jednako tako, za sve odabrane pojedince mogu se pronaći podaci o rođenju i obavijesti o smrti. Najveću ulogu u tome koliko će biti objava o pojedinom franjevcu imao je odabir njegova zanimanja (uz svećeništvo) i njegova prisutnost u javnom životu. Veća se pozornost posvećivala gvardijanima i pojedincima s drugim istaknutim službama.

Među tekstovima objavljenim u promatranim tiskovinama prevladavaju obavijesti i opsežniji prikazi života izdvojenih pojedinaca. Detaljniji opisi života tiskani su u sklopu vijesti o pojedincima koji su slavili zlatnu misu. S obzirom na to da je riječ o važnom jubileju za svakoga svećenika, u tim se tekstovima mogu pronaći vrijedni podaci o cjelokupnom životu zlatomisnika, ali i duhovite anegdote iz njihova života. Ti su tekstovi posebno vrijedni za rekonstrukciju djelovanja nekoga svećenika jer su se mnogi od njih, uz svećenička zaduženja, bavili i drugim, često javnosti vidljivim aktivnostima: bili su glazbenici, slikari ili pisci. O tim se svećenicima, zbog njihova javnoga angažmana, više pisalo, pa se njihovo ime u novinama češće pojavljuje jer su češće sudjelovali u javnim događanjima. Možemo zaključiti da je broj članaka proporcionalno povezan s javnim djelovanjem određenoga franjevca, ali jednako tako i sa službama koje je obavljao. Što je služba bila važnija, to se i o samom pojedincu više i češće pisalo.

Prilikom analize pronađenih tekstova, a bilježili su se svi, vidljivo je da je mnogo više obavijesti nego dužih tekstova. Obavijesti su često preuzimale novine jedne od drugih, tako da se često objavljuju iste informacije. Pritom treba napomenuti da je od tiska koji se ne bavi samo vjerskim temama najvažniji bio dnevno-politički list *Slovenec*. U tom su tisku zabilježene i kraće

obavijesti, i to prije svega o zlatnim misama i o smrti svećenika. To su kratke vijesti koje izvješćuju o događaju i ponekad daju vrlo kratak pregled mjesta rođenja i najvažnija zaduženja tih svećenika. Na taj način dobiva se aktualna i kratka informacija koja potom može pripomoći pri pretraživanju vjerskih listova koji su tim događajima dali veću važnost.

U vjerskom tisku, kao što su *Zgodnja Danica* ili *Cvetje iz vrtov sv. Frančiška*, tim je temama posvećeno više prostora, čime je omogućen detaljniji prikaz njihova života.

Iako su podaci koji se dobiju iz novina često oskudni, svejedno su iznimno važni jer mogu dati drugačiju, nerijetko detaljniju perspektivu života određenoga pojedinca. Obavijesti koje se nalaze u tiskanim zapisima mogu pružiti uvid u neke aspekte života pojedinaca koji nisu zabilježeni u službenim dokumentima ili su ti dokumenti iz nekoga razloga nedostupni javnosti. Svećenici su djelovali na različitim geografskim prostorima, pa rekonstrukcija njihova kretanja pomoću obavijesti i različitih anegdota iz tiska, kao i otkrivanje njihova stvaralačkoga rada (kao primjer može poslužiti Alfonz Furlan, vjerni pisac mjesečnika *Cvetje z vertov sv. Frančiška*), olakšava pronalaženje službenih dokumenata, ali i otkriva mnoge detalje koji upotpunjavaju mozaik životopisa ne samo svećenstva nego i drugih istaknutih osoba i javnih službenika onoga vremena.

Izvori i literatura

Ameriška domovina (Cleveland, Ohio), 1949.

Bogoljub: cerkveni list za Slovence (Ljubljana), 1905, 1907-1910, 1912-1913, 1916-1919, 1924-1927, 1931, 1934, 1936-1937, 1939, 1941.

CEK, Stjepan. *Uspomene na svećeničke godine u Istri, 1937. – 1965*. Zagreb: Glas Koncila, 2013.

Cerkveni glasbenik (Ljubljana), 1922.

Cvetje z vrtov sv. Frančiška: mesečni list za verno slovensko ljudstvo, zlasti za ude tretjega reda sv. Frančiška (Gorica), 1896, 1901, 1907, 1916-1918, 1920, 1922-1927, 1929-1932, 1936-1937, 1939-1940, 1943.

Dolenjske novice (Novo Mesto), 1899, 1908-1909, 1917, 1928, 1932-1933.

Domoljub: slovenskemu ljudstvu v poduk in zabavo (Ljubljana), 1899, 1901, 1903, 1908-1909, 1914, 1925, 1933.

Domovina (Celje), 1892, 1899, 1908, 1910.

DOŠEN, Antonia. „Gospić u lokalnim novinama (*Ličanin*, *Hrvat*, *Srbini* i *Starčevićanac*) na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće”. *Časopis za suvremenu povijest* 45 (2013), br. 2: 327-344. Pristup ostvaren 12. 7. 2024. <https://hrcak.srce.hr/109897>.

FURLAN, Alfonz. „Pisatelji frančiškanske hrvatsko-kranjske pokrajine sv. Križa”. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 21 (1926), br. 1-2: 29-57.

Gorica (Gorica), 1900, 1902, 1907.

HOŠKO, Emanuel; ČOŠKOVIĆ, Pejo; KAPETANOVIĆ, Vicko, ur. *Hrvatski franjevački biografski leksikon*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2010.

JURIĆ, Mirjana. „Zagreb u Prvom svjetskom ratu: povijesne novine kao izvor za istraživanje socijalne povijesti”. *Libellarium* 2 (2009), br. 2: 121-144. Pristup ostvaren 10. 7. 2024. <https://hrcak.srce.hr/file/100184>.

KINDERIĆ, Petar. *Franjevci uz orgulje*. Krapina: Hrvatsko društvo crkvenih glazbenika, 2006.

KLASIĆ, Hrvoje. „Društveni život u Sisku u vrijeme Drugog svjetskog rata”. *Časopis za suvremenu povijest* 32 (2000), br. 3: 527-544. Pristup ostvaren 13. 7. 2024. <https://hrcak.srce.hr/207217>.

KRŽIŠNIK-BUKIĆ, Vera. „O Slovencih in slovenstvu na Hrvaškem od nekdaj do danes”. U: *Slovenci na Hrvaškem: dediščina in sedanjost [zbornik referatov s posveta „Etnološka dediščina in kulturna podoba Slovencev na Hrvaškem”]*, ur. Katalin Munda Hirnök i Mojca Ravnik. Ljubljana: Knjižnica Glasnika Slovenskoga etnološkog društva, 2006, 15-87.

MARTHA, Lea. „The Importance of the Church and Religious Congregations for Slovenian and Norwegian Emigrants to the United States of America. A Comparative Aspect.”. *Dve domovini* 26 (2007): 143-164. Pristup ostvaren 10. 7. 2024. <https://ojs.zrc-sazu.si/twohomelands/article/view/11315/10479>.

MARUŠIĆ, Branko. „Andrej Zdešar (1821-1865), slovenski duhovnik in publicist v Istri”. *Annales* 5 (1995), br. 6: 149-160.

MATIJEVIĆ, Margareta. „Hrvatske pučke novine (1907. – 1913.) kao izvor za svakodnevnu povijest Đakova i Đakovštine”. *Zbornik Muzeja Đakovštine* 15 (2021), br. 1: 119-156. Pristup ostvaren 11. 7. 2024. <https://hrcak.srce.hr/file/387715>.

MILANOVIĆ, Božo. *Moje uspomene (1900-1976)*. Pazin: Istarsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, 1976.

MIŠKULIN, Dolores. „Književne teme u riječkoj periodici na talijanskom jeziku od 1900. do 1919. godine”. *Fluminensia* 25 (2013), br. 1: 89-101. Pristup ostvaren 1. 8. 2024. <https://hrcak.srce.hr/ojs/index.php/fluminensia/article/view/23276/12302>.

MIŠKULIN, Ivan; RIMAN, Barbara. „Mons. Leopold Jurca i njegovo djelovanje u razdoblju između dvaju svjetskih ratova u hrvatskoj Istri”. *Acta Histriae* 28 (2020), br. 1: 141-160. Pristup ostvaren 12. 4. 2024. DOI: 10.19233/AH.2020.08.

NEČAK, Dušan; CECIĆ, Ina. *Bilo je res grozljivo, bobnelo in grmelo je pod nami*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete, 2018. Pristup ostvaren 2. 8. 2024. DOI: 9789610600923.

PALIĆ, Tea; MILJEVIĆ-RIDIČKI, Renata. „The Portrait of Mothers and Fathers in Croatian Daily Newspapers and in a Magazine for Parents: Today and Twenty Years Ago”. *Croatian Journal of Education / Hrvatski časopis za*

odgoj i obrazovanje 16 (2014), sp. br. 2: 93-107. Pristup ostvaren 12. 7. 2024. <https://hrcak.srce.hr/123627>.

„Pazin. Biskupija porečko-pulska – Metropolija riječka”. Pristup ostvaren 28. 7. 2024. <https://ofm-sv-jeronim.hr/samostani/pazin/>.

PELIKAN, Egon. „Slovinci v Julijski krajini in cerkvena oblast v času med obema vojnama”. *Acta Histriae* 11 (2003), br. 2: 41-56.

PELIKAN, Egon. *Tajno delovanje primorske duhovščine pod fašizmom. Primorski krščanski socialci med Vatikanom, fašistično Italijo in slovensko katoliško desnico – zgodovinsko ozadje romana Kaplan Martin Čedermac Pelikan*. Ljubljana: Nova revija, 2000.

Primorski list (Trst), 1899, 1902-1904, 1907-1908.

RIMAN, Barbara. „Slovinci u Rijeci u 19. stoljeću”. U: *Tragovi građanske tradicije. Zbornik radova s kolokvija Riječka građanska kultura 19. stoljeća*, ur. Irvin Lukežić i Sanja Zubčić. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet, Odsek za kroatistiku, 2020, 313-323. Pristup ostvaren 1. 8. 2024. <https://izdavastvo.ffri.hr/wp-content/uploads/2020/12/Zbornik-Tragovi-gradjanske-tradicije.pdf>.

RIMAN, Barbara. „Slovenski profesori u Carsko-kraljevskoj velikoj državnoj gimnaziji u Pazinu”. *Acta Histriae* 24 (2016), br. 2: 357-380. Pristup ostvaren 20. 7. 2024. DOI: 10.19233/AH.2016.14.

RIMAN, Barbara. „Tabor u Kastavštini 1871. godine kroz prizmu napisa u slovenskom tisku”. U: *Zbornik Kastavštine*, ur. Maja Polić. Kastav: Grad Kastav, 2017, 195-213.

Slovenec: političen list za slovenski narod (Ljubljana), 1885, 1890, 1893, 1898-1903, 1906-1910, 1913, 1916-1917, 1920, 1922, 1924-1928, 1931-1932, 1934, 1937, 1939-1940.

Slovenski dom (Ljubljana), 1937.

Slovenski gospodar: podučiven list za slovensko ljudstvo (Maribor), 1886, 1901, 1908, 1917, 1937.

Slovenski list: neodvisno slovensko krščanskosocijalno glasilo (Ljubljana), 1898, 1901.

ŠETIĆ, Nevio; MANIN, Marino. „Hrvatski nacionalni pokret u Istri”. *Istrapedija*. Pristup ostvaren 2. 10. 2024. <https://www.istrapedija.hr/hr/natuk-nice/1142/hrvatski-nacionalni-pokret-u-istri>.

ŠKOFLJANEC, Jože. „Unio Leonina in oblikovanje slovenske frančiškanske province”. *Arhivi: glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* 34 (2011), br. 2: 525-536.

TROGRLIĆ, Stipan. „Istarska svećenička udruženja – Zbor svećenika Sv. Pavla za Istru i Društvo svećenika Sv. Ćirila i Metoda u Pazinu (1945. – 1952.)”. *Croatica Christiana periodica* 61 (2008), br. 32: 123-150. Pristup ostvaren 20. 4. 2024. <https://hrcak.srce.hr/file/44173>.

TROGRLIĆ, Stipan. *Katolička crkva u Istri između otpora i potpore talijanskoj vlasti u Istri (1918. – 1943.)*. Pazin: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar; Državni arhiv u Pazinu, 2019.

TROGRLIĆ, Stipan. „Križni put istarskog hrvatskog svećenstva na području današnje Porečke i Pulske biskupije u doba fašizma i komunizma (1920.-1990).” U: *10. zbornik Pasijske baštine: Muka kao nepresušivo nadahnuće kulture – Pasijska baština Istre i Kvarnera*, ur. Jozo Čikeš. Zagreb: Udruga Pasijska baština, 2016, 111-143.

Večernik: Ljubljanski dnevnik (Ljubljana), 1940.

Zarja: glasilo kršćansko-socialne stranke (Trst), 1908.

Zgodnja Danica: katoliški cerkveni list (Ljubljana), 1893, 1899.

ZIDARIĆ, Maja. „Urbanistički razvoj Pazina od početka 16. do kraja 19. stoljeća”. *Vjesnik istarskog arhiva* 21 (2014): 83-150. Pristup ostvaren 20. 4. 2024. <https://hrcak.srce.hr/file/212023>.

ZUCCHI, John. „Church and Clergy, and the Religious Life of Toronto’s Italian Immigrants, 1900-1940”. *Study Sessions* 50 (1983), br. 2: 533-548. Pristup ostvaren 20. 7. 2024. DOI: 10.7202/1007221ar

ŽNIDARŠIČ, Darko. „Frančiškani na Slovenskem in sto let na Brezjah”. U: *Brezjanski zbornik 2000.*, ur. Jože Dežman. Ljubljana: Družina, 2000, 318-321.

SUMMARY

**Slovenian Newspapers as a Source for the Knowledge
about the Activities of Slovenian Franciscans in Pazin**

The connectedness of Slovenia and Croatia is an ever-present factor in Croatia (and in Slovenia); in some geographical areas it is particularly intense. One such area is the present-day border area of the two countries, the Istrian peninsula being one of the specific geographical areas in which this connection has throughout history been especially obvious. Apart from educational, cultural, literal, political and other connections, ecclesiastical-pastoral relations have played a significant role in this interrelationship. A large number of priests from Slovenian areas have been registered who, although from Slovene regions, performed their duties (for a longer or shorter period of time) in Croatian Istria. In scholarly and expert works on church issues little attention has been paid to Franciscans from Slovenian areas, who were also present in Franciscan monasteries in Croatian Istria and for various reasons devoted some of their activities to this area. In scholarly and expert literature, it is difficult to find relevant information on many of them, hence, this work drew on data from Slovenian newspapers, which covered information on Croatian Istria and were published in the late 19th and early 20th century. Precisely this is the period covering the analysis of the life and activities of Slovenian Franciscans who were present in Croatian Istria. This paper pays special attention to the activities of Franciscans as follows: Alojzije Bobnar, Emilijan Dovgan, Alfonzo Furlan, Norbert Gregrl, Ananij Vračak and Ferdinand Zajec.

Keywords: Slovenian Franciscans; Pazin; Slovenian newspapers; Franciscan Monastery in Pazin; Croatian-Carniolan Province of the Holy Cross